

NORGES HØYESTERETT

Den 26. oktober 2004 avsa Høyesterett dom i

HR-2004-01788-A, (sak nr. 2004/1109), straffesak, anke,

A (advokat Berit Reiss-Andersen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Jogeir Nogva)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Matningsdal**: Saken gjelder straffutmålingen for to forbrytelser mot straffeloven § 127 – vold mot politiet – og to trusler ved de samme anledningene. Spørsmålet er om det kan anvendes samfunnsstraff, jf. straffeloven § 28 a.
- (2) I straffesak mot A avsa Sunnmøre tingrett den 19. februar 2004 dom med denne domsslutning:
 - ”1. A, f. 00.00.76 frifinnes for tiltalebeslutningens post IV, V og VII.
 2. A, f. 00.00.76 dømmes for overtredelse av straffeloven § 127, første ledd, første straffalternativ, straffeloven § 227, første straffalternativ, straffeloven § 128 og løsgjengerloven § 17, jf straffeloven §§ 54 nr. 3, 61 og 63 andre ledd, til en straff av fengsel i 90 – nitti – dager. Fullbyrdelsen av 30 – tretti – dager av straffen utstår i medhold av straffeloven §§ 52–54 med en prøvetid på 2 – to – år.

Straffen er en fellesstraff med Sunnmøre tingretts dom av 19. mars 2002.
 3. Saksomkostninger idømmes ikke.”
- (3) Sunnmøre tingretts dom av 19. mars 2002, som er inkludert i straffen, kommer jeg tilbake til.
- (4) Domfelte anket tingrettens straffutmåling til Frostating lagmannsrett, og anførte at det i stedet burde ha vært anvendt samfunnsstraff. Ved lagmannsrettens kjennelse av 17. juni 2004 ble anken forkastet.

- (5) A har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett for å oppnå samfunnsstraff. Dette er begrunnet i at han nå befinner seg i en gunstig rehabiliteringssituasjon for sitt langvarige rusmisbruk og andre sterke psykiske plager.
- (6) Jeg er kommet til at anken delvis må tas til følge.
- (7) Domfelte, A, er 27 år gammel. I perioden 1994 til 2002 er han i alt domfelt tre ganger. Den andre dommen, som er avsagt 26. august 1999, omfatter blant annet to legemsfornærmelser, straffeloven § 228 første ledd, mot hans onkel. Ved denne dommen ble han idømt 30 dager betinget fengsel. Den tredje dommen, avsagt 19. mars 2002, gjelder en legemsfornærmelse, straffeloven § 228 første ledd, begått 23. juni 2001. Da handlingen var begått i prøvetiden for den forrige dommen, ble det med hjemmel i straffeloven § 54 nr. 3 gitt en samlet dom på fengsel i 35 dager, hvorav 20 dager ble gjort betinget. I tillegg er han i perioden 1998 til 2000 bøtlagt to ganger. Den første boten gjelder legemsfornærmelse, straffeloven § 228 første ledd, samt forseelse mot straffeloven § 326.
- (8) De forhold som ble pådømt i vår sak, skjedde hovedsakelig ved to episoder i juli 2003. Ved den første episoden, som fant sted 3. juli 2003, var politibetjentene B og C tilkalt til As hjem, idet han angivelig hadde angrepet sin mor. Under besøket der skulle politibetjent B gå mellom domfelte og domfelta bestemor for å hindre voldsutøvelse. Domfelte skubbet da politibetjenten med begge hender, men han klarte å holde seg på beina ved å ta et skritt bakover. Om det videre hendelsesforløpet heter det i tingrettens dom:

”Politibetjentene besluttet å legge tiltalte i håndjern, noe tiltalte motsatte seg ved å sparke og forsøke å skalle dem. Retten finner det bevist utover enhver rimelig tvil at tiltalte ved minst ett tilfelle skallet etter politibetjent B samt at han sparket etter politibetjent C. Ved begge tilfellene klarte politibetjentene å komme seg unna uten å bli truffet.

Videre finner retten det bevist utover enhver rimelig og fornuftig tvil at tiltalte fremsatte trusler overfor de to politibetjentene ved å true med at han skulle komme på kontoret, dra dem ut og banke dem. Videre sa han at han skulle komme på treningssenteret hvor de trente og slippe 170 kg over dem når de trente benkpress.”

- (9) For det siste forholdet er A dømt for forbrytelse mot straffeloven § 227 første straffalternativ.
- (10) Den andre episoden skjedde lørdag 26. juli 2003 ca. kl. 16.00. Politiet hadde blitt tilkalt med opplysning om at det lå en overstadig beruset person i en vegkant og ropte ukvemsord til forbipasserende. Om det videre hendelsesforløpet heter det i tingrettens dom:

”Politibetjentene D og E rykte ut, og de mottok flere meldinger om samme forhold underveis til stedet. Beboerne i området var svært oppskaket, bl a fordi dette var en tid på døgnet da det var flere barn ute.

Da politibetjentene kom fram til X, var det flere personer i området. Tiltalte lå på et jorde, ca. 7 – 8 meter fra vegen. Han var svært beruset og aggressiv og ropte og skrek. Tiltalte var svært beruset, og har derfor ikke vært i stand til å huske noe av hendelsen.

...

Politibetjentene tok tiltalte med opp til bilen, satte på ham håndjern og forsøkte å foreta ransaking av tiltalte.

Retten finner det bevist ut over enhver rimelig tvil at tiltalte, mens han sto ved politibilen med en politibetjent på hver side, forsøkte å skalle politibetjent D i ansiktet eller hodet. Videre finner retten bevist at tiltalte spyttet mot politibetjent D, uten å treffe.

...

Retten finner det videre bevist at tiltalte gjentatte ganger så vel under innbringelsen på stedet som under bilturen på veg til sentralarresten i Y, fremsatte trusler mot politibetjentene, bl a ved å si at de skulle få angre på det de gjorde og at de ikke visste hvem de hadde med å gjøre. Retten finner det herunder bevist at truslene ble fremsatt forsettlig med det formål at de to politibetjentene skulle unnlate å foreta den handlingen de hadde påbegynt.”

- (11) For disse forhold er A dømt for forbrytelse mot straffeloven §§ 127 og 128 samt forseelse mot løsgjengerloven § 17.
- (12) Det siste forholdet er en forseelse mot løsgjengerloven § 17 begått 8. september 2002.
- (13) Samtlige forhold er begått i prøvetiden for Sunnmøre tingretts delvis betingete dom av 19. mars 2002. Tingretten har også inkludert den ubetingete del av dommen, som ikke er sonet, i fellesstraffen, jf. straffeloven § 54 nr. 3.
- (14) De forhold A er dømt for, fører av allmennpreventive grunner til ubetinget fengsel med mindre det foreligger helt spesielle forhold. Rettspraksis viser likevel at det ikke var helt utelukket å anvende samfunnstjeneste. I Rt. 1986 side 608 og 1992 side 769 finner man således eksempler på at det ble anvendt samfunnstjeneste under henvisning til at den domfelte var inne i en gunstig rehabiliteringsperiode. I dag vil tilsvarende forhold kunne begrunne samfunnsstraff.
- (15) Av personundersøkelse datert 12. februar 2004 fremgår det at domfelte har hatt psykiske problemer. Overfor personundersøkeren opplyste han at problemene økte høsten 1997. Han skal da ha begynt å selvmedisinere seg og ha fått utskrevet ulike typer B-preparater. Om sin rusmiddelbruk opplyste han at han hadde hatt amfetamin og hasj som primærrusmiddel, tidvis i blanding med alkohol. Ellers har han forsøkt det meste av rusmidler med unntak av heroin.
- (16) Om sosialkontorets kontakt med ham har personundersøkeren blant annet fått følgende opplysninger:

”Jeg vet lite om rusproblematikken, og han blir nesten aggressiv når en tar opp dette med han. Han ble lagt i jern på en dans 4. juledag 2003 og satt i glattcelle i Y, og har vært en del sint når han har vært her. Spesielt om han ikke har fått penger. Han har ofte møtt åpenbart beruset, og det er bare unntaksvis at han har oppført seg helt greit her.

Han er litt isolert ... Han er avhengig av trygge og stabile forhold rundt seg, da går det ofte bra. ... I september 2002 sviktet nyrene hans på grunn av narkotikamisbruk, og han døde nesten av overdose da og lå lenge på sykehuset i etterkant. Han bagatelliserer denne hendelsen selv. Han tåler dårlig noen form for alkohol eller rus. Det er gjerne da det skjer uheldige ting. Han er nå i et rehabiliteringsløp, men Aetat ser ikke ut til å ha igangsatt noe rundt ham enda.”

(17) Personundersøkeren har gitt følgende vurdering av domfelte:

”Personundersøker oppfatter tiltalte som en ung mann som tidvis, og ganske ofte, er handlingslammet på grunn av psykiske problem.

Han virker også preget av å ha hatt inntak av narkotiske stoff over tid, da han har problem med å tidfeste hendelser og ellers er ganske ’springende’ i samtalsituasjonen.

Han synes å ha vanskeligheter med å holde ’en rød tråd’ i en samtale, et kaos personundersøker også oppfatter gjenspeiler livssituasjonen hans.

Personundersøker har inntrykk av at tiltalte er ’splittet’ i mange sammenhenger, han både vil/kan og ikke vil/kan. På den ene siden synes han ansvarsfraskrivende og rasjonaliserende i forhold til enkelte moment i aktuell sak, mens han på en annen side ikke er det.

Personundersøker har inntrykk av at denne type splitting er typisk for mange andre sider av livet hans også, og at dette påvirker fungeringsevnen hans i stor grad både sosialt og arbeidsmessig.

Han virker oppriktig fortvilet over deler av tilværelsen, og har et sterkt ønske om endring, i første rekke når det gjelder inntak av medikamenter.”

(18) For ankebehandlingen i Høyesterett er det innhentet uttalelse fra overlege Sommerfelt ved Y DPS, Voksenpsykiatrisk klinikk. Hun opplyser at etter henvisning fra domfeltes fastlege i april 2003 møtte A til første time i juni 2003. Han ønsket forsiktig nedtrapping av vanedannende medikamenter og samtalebehandling for sine angstplager. Fram til september 2004 har domfelte møtt til 20 timer, avbestilt fire og uteblitt fra fire timer. Overlege Sommerfelt uttaler at han har ”fulgt godt opp behandlingen”. I uttalelsen heter det videre:

”3. Pasienten var svært avhengig av beroligende medikamenter ved oppstart. Han hadde da et daglig forbruk på Rivotril tabl. 2 mg 12 stk, og Valium tabl. 5 mg 12 stk. Han formidlet svær frykt for nedtrapping, som vi derfor utsatte, mens vi brukte tiden til kartlegging av situasjonen hans, og bygge opp en holdbar allianse.

4. Forsiktig nedtrapping ble startet opp i mars 2004, og har siden gått etter planen. Han er kommet ned til 3 tabletter av hver av de 2 typene daglig. Han formidler nå noe utålmodighet, men det er kjent at risikoen for å ’sprekke’ øker ved forsert tempo, slik at vi fortsetter som opprinnelig planlagt. Det tar lang tid å innarbeide helt andre metoder til takling av vanskelige situasjoner i livet. Det er ikke kjent at pasienten har andre misbruksproblemer. Han har altså fulgt opp behandlingen på en svært god måte, bortsett fra at han ikke har kommet i gang med urinprøvekontroller med hensyn på misbruksdiagnostikk, ... Han sier ofte at Nå skal han få gjort det, men kopi av prøvesvar er ikke mottatt ennå.

5. Pasienten har psykiatrisk journal ved Y sjukehus siden 1997. Siste kontakt før det aktuelle var med Dagavdelingen, som har skrevet epikrise datert 150103. Hoveddiagnose ble da satt til å være Emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, dessuten hadde han diagnosen Sosial fobi, Panikk lidelse, og Tilbakevendende depressiv lidelse, aktuell episode mild. Pasienten har hatt betydelige stemningssvingninger i kontaktperioden. Dette kan være en del av emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse, men det er kjent at bipolar lidelse type 2 (en variant manisk depressiv lidelse med erkjente depresjoner og lettere, ofte ikke erkjente, maniske episoder) ofte

oversees. På bakgrunn av dette ble det startet opp med stemningsstabiliserende medikasjon i form av Lamictal, i mai i år. Foreløpig virker dette lovende. For tiden er det ikke nødvendig med oftere samtaler enn 1-2 i måneden, det går betydelig bedre med ham, på tross av nedtrapping av medikamenter som han i utgangspunktet ikke trodde han kunne klare seg uten.

6. Slik det ser ut nå er det sannsynlig at pasienten vil klare å slutte med vanedannende medikamenter før sommeren 2005, som planlagt. Dersom han fortsetter å være mer stabil ved stemningsstabiliserende medikasjon, vil han få diagnosen bipolar lidelse, som er vedvarende. Imidlertid kan prognosen godt være god, i forhold til å kunne klare seg selv (praktisk, økonomisk, og på andre måter). Dette vil kreve kontinuerlig og stabil oppfølging av helsetjenesten. Prognosen vil også være avhengig av hvordan det går med andre forhold, som muligheter til egen inntekt, egen bolig, godt nettverk.
7. Pasienten vurderes fremdeles som 'skjør', det er usikkert hvor mye han vil tåle av belastninger uten å falle tilbake til gamle og uheldige mønstre."

(19) Det er også innhentet uttalelse fra hans fastlege, som avslutningsvis uttaler:

"A har hatt mangeårig kontakt med det psykiatriske behandlingsapparatet. Han har aldri framstått som en person som ruser seg for rusens skyld. Jeg tror mye av årsaken til inntak av lovlige og ulovlige rusende og angstdempende midler har hatt sammenheng med psykiatrisk sykdom. Dette forholdet samt positiv utvikling under behandlingen siste året tyder på at prognosen er god.

Angstlidelsen vil gjøre det spesielt belastende for ham å sone i fengsel. Jeg er også redd for at en fengselssoning over tid kan medføre behandlingsmessige tilbakeskritt."

- (20) De forbrytelsene som er pådømt ved tingrettens dom, er begått kort tid etter oppstarten av den behandlingen som er omtalt foran. Legenes beskrivelser viser at han ved å delta i denne behandlingen forsøker å gjøre noe med sine underliggende psykiske lidelser, som på sin side synes å utgjøre en sentral forklaring på hans omfattende rusmiddelbruk og den korresponderende kriminaliteten. På grunnlag av de avsluttende utsagn i de to erklæringene legger jeg til grunn at det er en ikke ubetydelig risiko for at soning av 60 dager fengsel vil kunne få uheldige konsekvenser for behandlingen. Jeg viser særlig til at samtaleterapien synes å utgjøre en sentral del av behandlingen, og ved soning utenfor Y vil det være vanskelig å fortsette den under fengselsoppholdet.
- (21) Selv om domfelte nok kunne ha gjort mer for å redusere sine personlige problemer, ikke minst å avlevere urinprøver, er jeg etter dette under tvil kommet til at det vil være forsvarlig å erstatte deler av fengselsstraffen med samfunnsstraff, som settes til 60 timer med en subsidær fengselsstraff på 60 dager. Hensett til domfeltes skjøre situasjon, og at det synes nærliggende at friomsorgen vil gi ham tilbud om å gjennomføre et program som vil kunne utgjøre et positivt supplement til den behandlingen han nå gjennomgår, bør gjennomføringstiden settes til 120 dager.
- (22) På bakgrunn av de sterke allmennpreventive hensyn er jeg som allerede antydnet kommet til at det i tillegg bør idømmes ubetinget fengsel i 30 dager, jf. straffeloven § 28 a sjette ledd.
- (23) Jeg stemmer for denne

D O M:

I tingrettens dom gjøres den endring at straffen settes til samfunnsstraff i 60 – seksti – timer. Gjennomføringstiden skal være 120 – etthundreogtyve – dager. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 60 – seksti – dager. I medhold av straffeloven § 28 a sjette ledd idømmes i tillegg en straff av ubetinget fengsel i 30 – tretti – dager.

- (24) Dommer **Støle:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (25) Dommar **Utgård:** Det same.
- (26) Dommer **Coward:** Likeså.
- (27) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (28) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I tingrettens dom gjøres den endring at straffen settes til samfunnsstraff i 60 – seksti – timer. Gjennomføringstiden skal være 120 – etthundreogtyve – dager. Den subsidiære fengselsstraffen settes til 60 – seksti – dager. I medhold av straffeloven § 28 a sjette ledd idømmes i tillegg en straff av ubetinget fengsel i 30 – tretti – dager.